

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

TARIM SEKTÖRÜNÜN STRATEJİK ÖNEMİ

MUHAMMED FURKAN ÇETİN

Araştırma Raporu

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Nisan 2022
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
2. DÜNYA'DA TARIMA BAKIŞ.....	1
2.1 TARIM ÜRÜNLERİNE UYGULANAN KISITLAMALAR VE ÖNLEMLER	1
2.2 TARIM ÜRÜNLERİNDE FİYAT ARTIŞLARI	3
3. TÜRKİYE'DE TARIMA BAKIŞ	7
4. SONUÇ.....	12
5. KAYNAKÇA.....	13

1. GİRİŞ

Covid-19 pandemisi sonrası birçok sektörde dengeler değişmiştir. Tarım sektörü de pandemiden en çok etkilenen sektörler arasında yer almıştır. Pandemi sonrası enflasyon sorununun ortaya çıkması ise tarım sektöründe hali hazırda olan sıkıntıların artmasına sebep olmuştur. Pandemide üretim düştüğü ve tedarik zincirlerinde bozulmalar olduğu için bazı ülkeler tarım sektöründe korumacılığa ve gıda milliyetçiliği uygulamalarına gitmiştir. Çin gibi devasa bir ülkenin gıda stoklaması gıda arzı yönünde yetersizliklerin ortaya çıkma ihtimalini artırmıştır. Rusya - Ukrayna savaşı ile hali hazırda kötü durumda olan tarım sektörü daha kötü ve belirsiz bir duruma gelmiştir. Enerji maliyetlerinin artması ve iklim değişikliği tarım sektöründe sıkıntılara sebep olan diğer etkenler olmuştur. Bütün bu olayların sonucu tarım emtia fiyatlarında tarihte görülmemiş yükselişler kaydedilmiş hatta gıda arzında yetersizlik riskleri ortaya çıkmıştır. Tarımdaki belirsizliğin ve krizin büyümesi uluslararası fonların ilgisini çekmiştir. Artık tarım emtiası uluslararası fonlar tarafından bir yatırım aracı olacak görülmektedir. Bunun sonucu olarak tarım emtia fiyatlarında manipülasyon hatta spekülasyon yapılma ihtimali artmaktadır. Bu raporda Dünya’da ve Türkiye’de tarım sektörünün durumu ve stratejik önemi incelenecektir.

2. DÜNYA’DA TARIMA BAKIŞ

2022 yılında Rusya-Ukrayna savaşının başlamasıyla tarımdaki kriz farklı bir boyut almıştır. Pandeminin başında ortaya çıkan gıda milliyetçiliği jeopolitik risklerin artmasıyla tekrar ivme kazanmıştır. Tarım ve gıda ülkelerin milli güvenlik meselesine dönüşmüştür. Bazı ülkeler gıda korumacılığı refleksiyle stratejik gördüğü ürünlerin ihracatına yasaklama getirirken, dış ticarete ek vergi, kısıtlamaya yönelik ön izin ve kota uygulamaları gibi seçenekleri uygulamaya koymuşlardır. İthalatçı ülkeler ise stoklarını sağlamlaştırmak adına alımlarını agresif şekilde artırmaya başlamıştır.

2.1 TARIM ÜRÜNLERİNE UYGULANAN KISITLAMALAR VE ÖNLEMLER

Rusya, 2020 yılında pandeminin başında iç piyasaya yeterli ürün sağlayabilmek amacıyla tahıl ihracatını geçici olarak durdurmuştur. 2022 yılında savaşın başlamasıyla tekrar buna benzer bir karar almıştır. Rusya Başbakanı Mikhail Mishustin, buğday, çavdar, arpa ve mısır ihracatının ülkesinin komşusu olan Avrasya Ekonomik Birliği ülkelerine 30 Haziran'a kadar yasaklandığını açıklamıştır. Rus hükümeti bu kararı gerekçelendirirken “dış faktörler tarafından kısıtlanan iç pazarı korumak” argümanını kullanmıştır. Rusya dünyanın en büyük tahıl ihracatçısı konumundadır. Rusya’dan en fazla tahıl ihracatı yapan ülkeler ise Mısır ve Türkiye’dir. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın verilerine göre ülkemiz buğday ithalatının %78'ini Rusya'dan yapmaktadır. Bu sebepten dolayı Rusya’da yaşanan bir sıkıntının ülkemizi etkileme ihtimali yüksektir.

Rus saldırısı altındaki **Ukrayna**, stratejik olarak tanımlanabilecek tarım ürünlerinin önemli bir kısmında ihracatını askıya almıştır. Bu kapsamda; çavdar, yulaf, karabuğday, tuz, şeker, et ve hayvancılık ihracatını durdururken, buğday, mısır ve ayçiçeği yağı ile kümes hayvanları ve yumurta ihracatına da öz izin şartı getirmiştir. Bu uygulamalara ek olarak gübre ihracatına yasak getirmiştir. Görüleceği üzere jeopolitik bir belirsizlik olduğu zamanda tarımın ve gıdanın stratejik önemi artmaktadır, zor durumdaki ülkelerin birbirine benzer refleks geliştirdiği gözlemlenmektedir.

İthalatçı ve stokçu ülkelerin önde gelenlerinden olan **Çin**, geçen yıl dünyadaki tahılların yarısını stoklamıştır. ABD Tarım Bakanlığı verilerine göre, Çin stok politikasına devam ederse, bu yıl dünyadaki mısırın %69'u, pirincin %60'ı ve buğdayın %51'i Çin stoklarında olacaktır. ABD Tarım Bakanlığı, Çin'in 2022'de tahıl stokunu sürdüreceğini tahmin etmektedir. Çin, tahıl stoklarının tarihi seviyede olduğunu 2021 yılının Kasım ayında doğrulamıştır. Ulusal Gıda ve Stratejik Rezerv İdaresi, Çin'in buğday stoklarının ülkeye bir buçuk yıl yetecek seviyede olduğunu açıklamıştır. Uzmanlara göre Çin'in gıda stoku politikasının sebebi, yerli üretimin tüketimi karşılayamaması ve yüksek kaliteli yabancı gıda ürünlerine gelen iç taleptir.

Rusya ve Çin dışında, bazı ülkelerde tarımda bazı kısıtlama ve stok uygulamalarına gitmişlerdir. **Sırbistan** Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic, jeopolitik risklerden kaynaklanan fiyat artışlarına karşı buğday, mısır, un ve yemeklik yağ ihracatını yasaklayacaklarını duyurmuştur. "1945'ten bu yana en büyük krizden geçiyoruz." diyen Vucic, kendi halkının ihtiyacını karşılayacak kadar buğdayı stoklarında tutacağını açıklamıştır.

Sırbistan'ın yaptığına benzer bir hamle **Macaristan**'dan gelmiştir. Macaristan Tarım Bakanı Istvan Nagy, Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden kaynaklanan fiyat artışları nedeniyle tüm tahıl ihracatını durdurma kararı aldıklarını açıklamıştır.

Küçük bir tedarikçi konumundaki **Moldova** da Mart ayı itibariyle buğday, mısır ve şeker ihracatını geçici olarak durdurmuştur.

Bulgaristan buğday stoklarını 1,5 milyon ton artıracığını duyurmuştur, resmi olarak tahıl ihracatının kısıtlanmasına yönelik bir karar açıklanmamıştır ancak ülkenin tahıl üretici birliği temsilcileri, ekstra gümrük kontrolleri ve ihracat işlemlerinin zorlaştırılarak gayri resmi yollarla "örtülü bir ihracat yasağı" uygulandığını savunmaktadır.

Endonezya'dan da gıda korumacılığına yönelik bir hamle gelmiştir. Dünyanın en büyük palm yağı üretici ve ihracatçısı konumundaki Endonezya, Şubat ayı itibariyle fiyatı son 1 yılda 40 artan palm yağının ihracatına ön izin şartıyla kısıtlama getirmiştir.

Arjantin geçen yıl yerel gıda fiyatlarındaki sert yükselişler sonrası sığır eti başta olmak üzere bazı tarım ürünlerinin ihracatına kısıtlama getirmiştir ve bu yıl da buna benzer korumacı bir politika geliştirmeyi planlamaktadır. Önemli bir tahıl tedarikçisi konumundaki Arjantin, kendi un sanayisi için buğday tedarikini garanti altına alacak ve makarna fiyatlarının artışını frenleyecek bir mekanizma oluşturmayı planlamaktadır. Bir başka deyişle Arjantin, stratejik gördüğü tarım ve gıda ürünlerinin ihracatına yeniden sınırlama getirmektedir. Ayrıca Arjantin soya yağı ve küspesine yönelik ihracat kaydını da durdurmuştur.

Cezayir Cumhurbaşkanlığından yapılan yazılı açıklamada, Cumhurbaşkanı Abdelmecid Tebbun'un gıda tüketim ürünlerinin ihracatına dair talimat verdiği belirtilmiştir. Cezayir, yağ ve şeker ile birlikte makarna, irmik gibi tüm buğday türevleri gibi ithal ettiği gıdaya yönelik tüketim ürünlerinin tamamının ihracatını yasaklama kararı almıştır.

Tüm bu yasaklar ve kısıtlamalar gölgesinde **G7** ülkelerinin tarım bakanları, geçen hafta ortak bir açıklama yapmıştır. Rusya-Ukrayna savaşı ile artan arz ve fiyat spekülasyonuna karşı küresel gıda ihracatçısı konumundaki ülkelere çağrıda bulunulan açıklamada, ülkelerin ihracatı kısıtlamalarına yönelik uygulamalarına son verilmesi istenmiştir. Ortak açıklamada, "Tüm ülkeleri gıda ve tarım pazarlarını açık tutmaya ve ihracatlarını kısıtlayıcı her türlü haksız tedbire karşı dikkatli olmaya çağırıyoruz. Gıda

fiyatlarındaki herhangi bir artış ve uluslararası piyasalardaki oynaklık, gıda güvenliğini ve beslenmeyi küresel ölçekte, özellikle de gıda güvenliğinin düşük olduğu ortamlardaki en savunmasız kesimleri tehdit edebilir" ifadelerine yer verilmiştir.

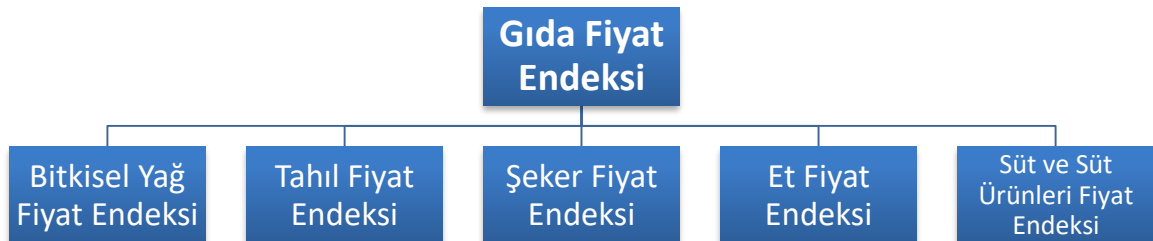
Rusya - Ukrayna savaşının emtia fiyatlarına etkisi birkaç örnekle incelenecek olursa;

- Savaş, Karadeniz'den yapılan hububat sevkiyatını riske atmıştır. Chicago Ticaret Borsasında buğday vadeli fiyatları 13,63 doları görerek tarihi seviyeyi test etmiştir.
- Jeopolitik şoktan nasibini alan palm yağının ise Mayıs vadeli fiyatları Kuala Lumpur'da %10 artışla ton başına 7,060 ringit (1687 dolar) olmuştur. Bu, 2001'den bu yana en büyük günlük artış olarak kayda geçmiştir. Palm yağı fiyatları tüm zamanların en yüksek seviyesinde seyretmektedir.
- Soya fasulyesi fiyatları da rekor yükselişler kaydederken, petrol fiyatlarındaki artış sonucu daha cazip hale gelen etanol ile birlikte mısır fiyatları da yükselişini sürdürmektedir.
- Savaşın başladığı sıralarda tonu 1400 dolar seviyesinde seyreden ayçiçeği yağı fiyatları 2400 dolarları görmüştür.

Orta Doğu, Afrika ve Asya'da da pek çok ülkenin Rusya ve Ukrayna ile önemli tarımsal ticaret bağları bulunmaktadır. Başta Mısır olmak üzere Endonezya, Bangladeş, Pakistan, Fas, Tunus, Filipinler, İran, Sudan, Nijerya, Etiyopya, Tanzanya, Cezayir, Kenya, Yemen ve Güney Afrika gibi ülkeler Karadeniz bölgesinden hem tahıl hem de yağlı tohumlar tarafında ciddi bir ithalat yapmaktadırlar. Savaşın uzaması halinde yaşanacak arz ve tedarik sıkıntısı söz konusu ülkelerde kıtlık riskini artırmaktadır. Pandeminin başlangıcından bu yana yükselişe geçen küresel açlık sorunu, dünyanın hemen hemen her köşesinde artmaktadır ve en büyük can kaybı Afrika ve Asya ülkelerinde yaşanmaktadır. Birleşmiş Milletler'e bağlı, gıda güvenliğini sağlamak ve açlıkla mücadele etmeyi amaçlayan WFP (Dünya Gıda Programı) kuruluşunun verilerine göre, mevcut savaşların etkisiyle 283 milyon insan açlık riskiyle, 45 milyon insan ise kıtlık tehlikesi ile karşı karşıya kalabilir.

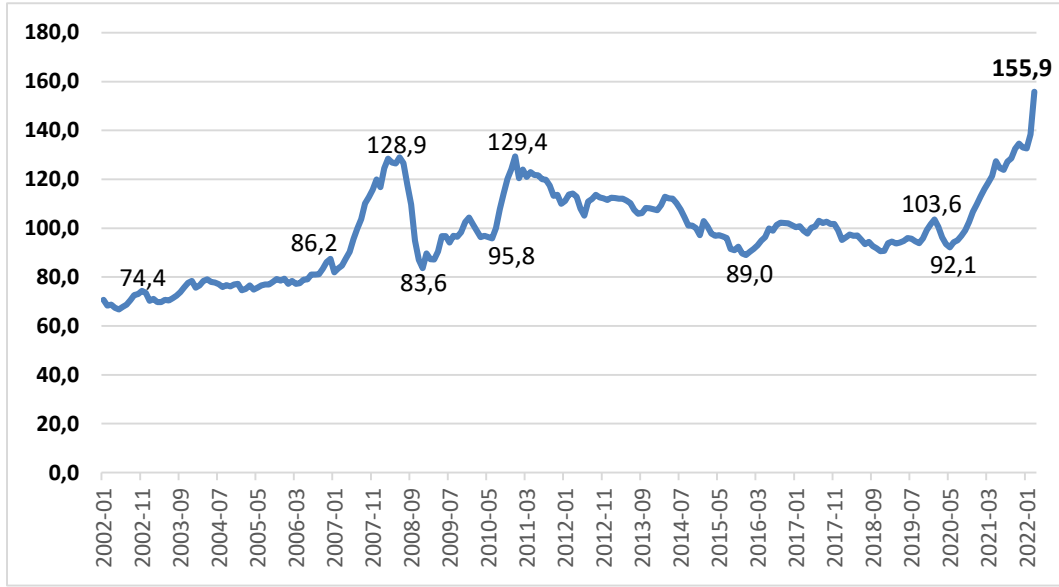
2.2 TARIM ÜRÜNLERİNDE FİYAT ARTIŞLARI

2020 yılının başından itibaren tarım emtia piyasası açısından arz-talep-fiyat dengesinin bozulmasında; pandemi koşullarının değiştirdiği dengeler, tedarik zincirindeki kırılmalar ve olumsuz iklim şartları başroldeydi. Bütün bu olumsuzlukların yanına Rusya-Ukrayna savaşı eklenince tarım emtiasında ve gıda fiyatlarında tarihte görülmemiş seviyelere ulaşılmıştır. Birleşmiş Milletler'e bağlı, istatistikler tutarak bültenler yayınlayan FAO (Gıda ve Tarım Örgütü) her ay **Gıda Fiyat Endeksi** yayınlamaktadır. Yaygın olarak ticareti yapılan gıda ürünlerinin uluslararası fiyatlarındaki aylık değişiklikleri takip eden endeks, 5 alt gruptan oluşmaktadır. Bu 5 alt grup; bitkisel yağ, tahıl, süt ve süt ürünleri, şeker ve et olarak sınıflandırılmaktadır. 5 alt grubun ortalaması alınarak Gıda Fiyat Endeksi hesaplanmaktadır.

Grafik 1'den görüleceği üzere pandemiden itibaren gıda fiyatlarında sert artışlar yaşanmıştır. 2020 Mayıs ayında 92,1 seviyesinde olan FAO Gıda Fiyat Endeksi, 2022 Mart ayına gelindiğinde 155,9 olarak tarihin en yüksek seviyesine çıkmıştır. Endeks, 2022 Mart ayında aylık bazda %12,6, yıllık bazda %31,4 artmıştır. Endeksteeki artışı bitkisel yağ ve tahıl fiyatları tetiklerken, süt ve süt ürünleri, et ve şeker fiyatları da yükselişini sürdürmüştür. Fiyat artışlarının bu denli hızlı ve sert şekilde olması, geleceğe dair gıda fiyatlarındaki kaygıları artırmaktadır.

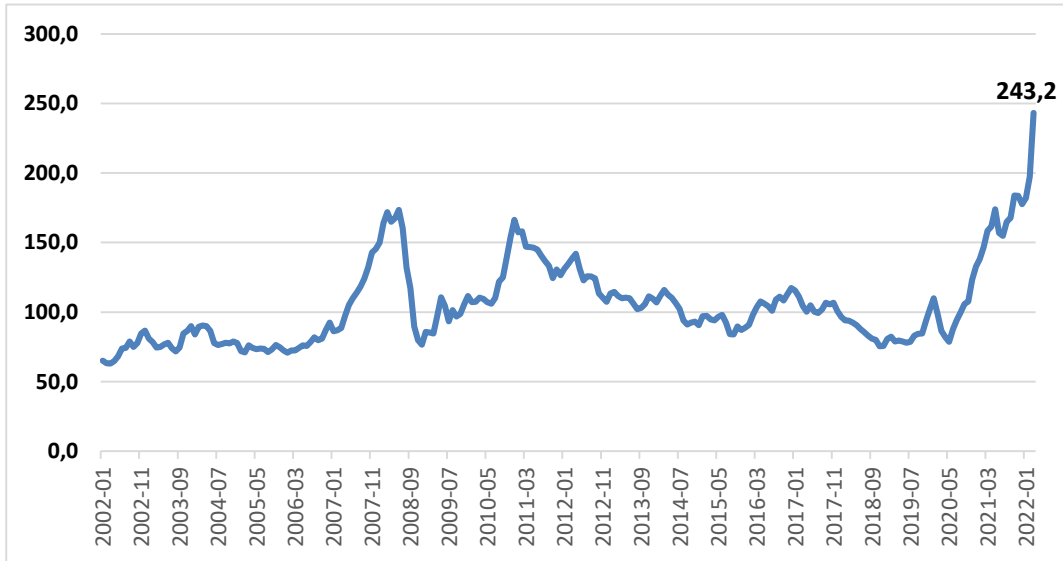
Grafik 1. FAO Gıda Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

Bitkisel Yağ Fiyat Endeksi Mart'ta aylık bazda %23,2 artarken yıllık bazda %53,4 artmıştır.

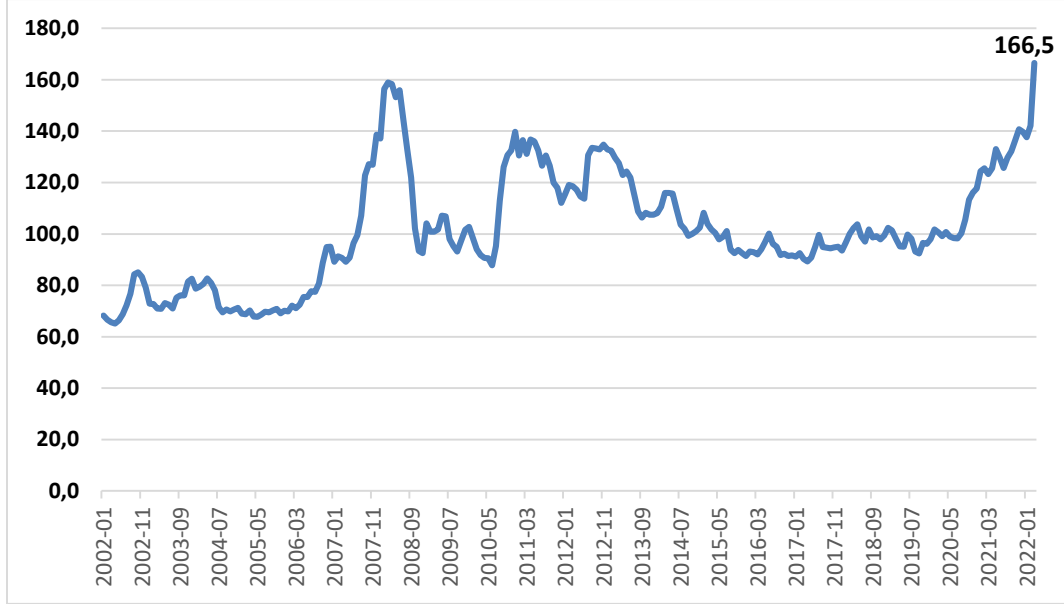
Grafik 2. FAO Bitkisel Yağ Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

Tahıl Fiyat Endeksi Mart'ta aylık bazda %17,2 artarken yıllık bazda %35 artmıştır.

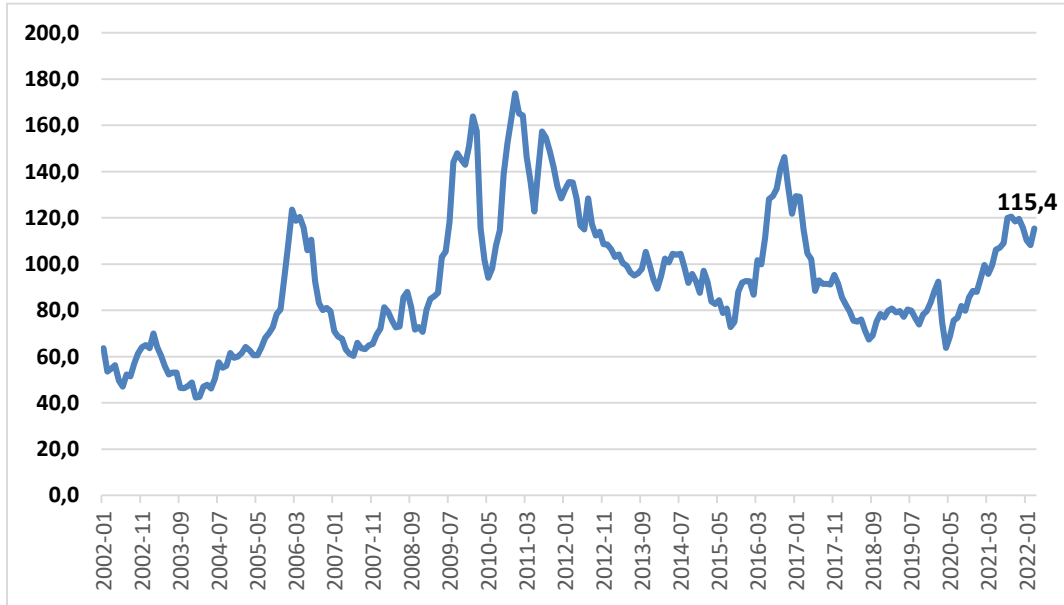
Grafik 3. FAO Tahıl Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

Şeker Fiyat Endeksi Mart'ta aylık bazda %6,8 artarken yıllık bazda %20,6 artmıştır.

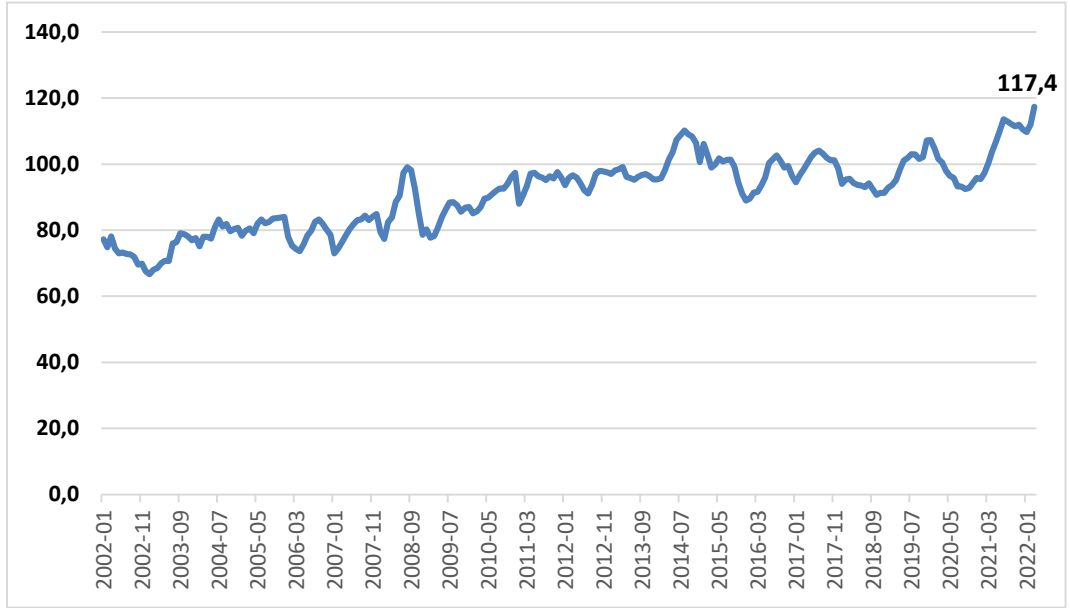
Grafik 4. FAO Şeker Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

Et Fiyat Endeksi Mart'ta aylık bazda %4,8 artarken yıllık bazda %17,2 artmıştır.

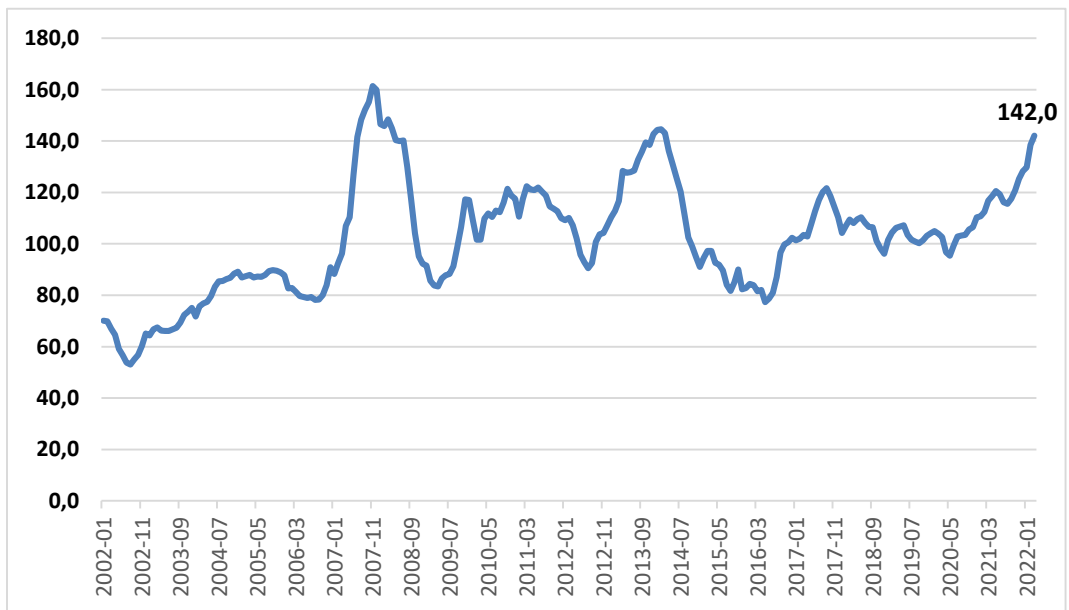
Grafik 5. FAO Et Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

Süt Ürünleri Fiyat Endeksi Mart'ta aylık bazda %2,5 artarken yıllık bazda %21,6 artmıştır.

Grafik 6. FAO Süt ve Süt Ürünleri Fiyat Endeksi

Kaynak: FAO

Şu anda mevcut üretim üzerinden gıda fiyatları ve stoklarının analizi yapılmaktadır ancak asıl risk yeni sezona dair mevcuttur. Örneğin Rusya-Ukrayna savaşı birkaç aya kadar sona ermez ve daha uzun sürerse her iki ülkenin tahıl ve yağlı tohumlar üretimi sekteye uğrayabilir. Bu da küresel manada gıda fiyatlarındaki yükselişin sürmesi anlamına gelmektedir. Çünkü Rusya ve Ukrayna, tahıl ve yağlı tohumların üretim ve ihracatında dünyanın öncü ülkeleri arasında yer almaktadır. Nisan-Mayıs ayları her iki ülkede de ayçiçeği bahar ekiliş dönemidir, eğer savaş sürerse ekilişlerin gerçekleşmemesi yeni sezonda ayçiçeği yağı fiyatlarını bugünkünden çok daha yüksek seviyelere çıkartabilir hatta yağ bulma konusunda sıkıntı yaşanabilir.

ABD Hazine Bakanı Janet Yellen, Uluslararası Para Fonu Başkanı Kristalina Georgieva ve Dünya Bankası Başkanı David Malpass'ın katılımıyla gıda güvensizliğine ilişkin bir video konferans etkinliği düzenlenmiştir. Gıdadaki fiyat artışlarının gelirlerinin çok büyük bir kısmını gıdaya harcayan aileleri etkilediğini vurgulayan Yellen, küresel gıda sisteminin birbirine bağlı olmasının her kıtada yaşayan insanların etkilenmesi anlamına geldiğini söylemiştir. Yellen, savaştan önce bile 800 milyondan fazla insanın kronik gıda güvensizliği yaşadığını, bunun dünya nüfusunun %10'una denk geldiğini belirtmiştir. Yetersiz beslenme ve gıda güvensizliğinin, ekonomik refah, sosyal ve politik istikrar üzerinde ciddi etkilere sahip olduğunu söyleyen Yellen, "Savaş zaten vahim olan durumu daha da kötüleştirdi. Fiyat ve arz şokları şimdiden gerçekleşiyor, küresel enflasyonist baskıları artırıyor, dış dengeler için riskler yaratıyor ve salgından toparlanmaya zarar veriyor." demiştir. Erken tahminlerin yalnızca yüksek gıda fiyatları nedeniyle Sahra Altı Afrika'da en az 10 milyon insanın daha yoksulluğa itilebileceğini gösterdiğine işaret eden Yellen, ülkelerin fiyatları daha da artıracak ihracat kısıtlamalarından kaçınmaları gerektiğini ve kırılgan nüfuslar ile küçük çiftçileri desteklemek için harekete geçmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Yellen, uzun vadeli dayanıklılığı güçlendirmenin de kritik olduğunun altını çizerek, uluslararası finans kuruluşlarını küresel gübre kıtlığını azaltmaya ve gıda ile kritik ürünler için tedarik zinciri kesintilerini yumuşatmaya yardımcı olmaya çağırmıştır. Dünya Bankası Başkanı David Malpass da Rusya-Ukrayna savaşının küresel gıda ve beslenme güvenliğine yönelik büyük tehditleri tetiklediğini belirtmiştir. Yüksek enerji ve gübre fiyatları nedeniyle gelecek hasatların azalabileceğine dikkati çeken Malpass, krizin derinleştiğini gördüklerini ifade etmiştir. IMF Başkanı Kristalina Georgieva ise gıda krizinin toplumsal huzursuzluğa neden olabileceği konusunda uyarmıştır.

3. TÜRKİYE'DE TARIMA BAKIŞ

Dünya'daki gıda fiyat artışlarından doğal olarak Türkiye de etkilenmiştir. Döviz kurunun da etkisiyle birçok üründe yüksek oranda fiyat artışı yaşanmıştır. 2022 Mart'ta yıllık TÜFE %61,14 açıklanmışken gıda grubunda TÜFE %70,33 olarak gerçekleşmiştir. Gıdada enflasyonun bu denli yüksek olması, genel enflasyon görünümünü de bozmaktadır. Tablo 1 ve 2'den görüleceği üzere 2022 Mart ayında meyve ve sebzelerde yıllık %207, temel gıda maddelerinde ise yıllık %160'a varan artışlar vardır.

Tablo 1. Bazı Meyve & Sebzelerde Yıllık Fiyat Artış Oranı (TÜFE Mart 2022)

Ürün Adı	Artış Oranı
Patates	%207
Salatalık	%193
Patlıcan	%185
Dereotu	%158
Kabak	%154
Karnabahar	%146
Marul	%146
Lahana	%139
Maydanoz	%139
Ispanak	%133
Nane	%129
Domates	%126
Biber	%88
Havuç	%83
Turp	%74
Pırasa	%70
Mantar	%61
Kuru soğan	%56

Kaynak: TÜİK

Tablo 2. Bazı Temel Gıda Ürünlerinin Raflarda Yıllık Fiyat Artış Oranı (TÜFE Mart 2022)

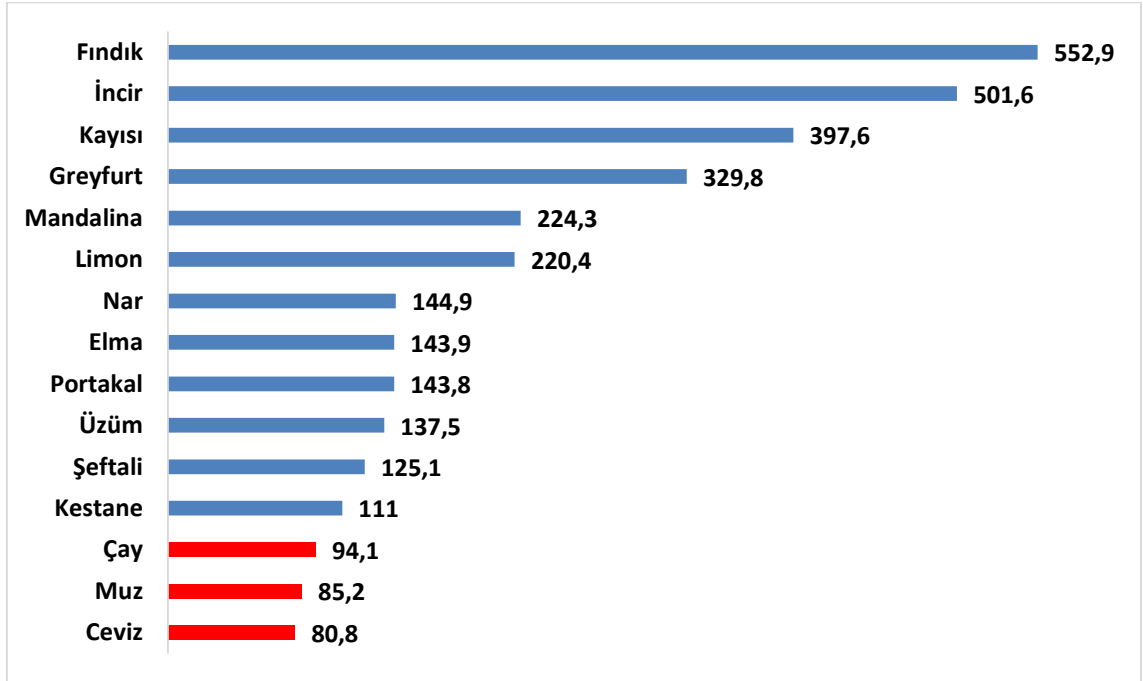
Ürün Adı	Artış Oranı
Margarin	%160
Nohut	%118
Yumurta	%98
Mercimek	%95
Makarna	%95
Tavuk eti	%86
Un	%83
Balık	%77
Dana eti	%76
Ekmek	%74
Ayçiçeği yağı	%70
Su	%64
Kuzu eti	%58
Toz şeker	%57
Zeytinyağı	%57
Beyaz Peynir	%54
Süt	%46

Kaynak: TÜİK

Gıdada fiyat artışları kadar gıda arzının yeterliliği de önemlidir. TÜİK'in yayınladığı Bitkisel Ürün Denge Tabloları, 2020-2021 bülteninde gıda üretiminde arz yeterlilik verileri açıklanmıştır. Arz yeterlilik derecesi değerinin %100'den küçük olması, üretimin yurt içi talebi tam olarak karşılayamadığı anlamını taşımaktadır.

Grafik 7'den görüleceği üzere ülkemizde meyveler ve içecek bitkilerinde 2020-2021 piyasa döneminde en yüksek yeterlilik derecesi %552,9 ile fındıkta gerçekleşmiştir. Fındıktan sonra en yüksek yeterlilik oranı %501,6 ile incir olmuştur. Üçüncü yüksek yeterlilik oranına sahip kayısıda bu oran %397,6 olarak gerçekleşmiştir. Turunçgiller grubunda yer alan meyvelerin tamamında kendine yeterliliğin olduğu görülmektedir. Üç üründe ise yeterliliğin %100'ün altında kaldığı görülmüştür. Toplam çay arzının büyük bir kısmı kendi üretimimizden karşılanmakta olup, çayın yeterlilik derecesi %94,1 olmuştur. Muz %85,2 yeterlilik oranı ile çayın ardından gelmiştir. Yeterlilik derecesi en düşük ürün %80,8 ile ceviz olmuştur.

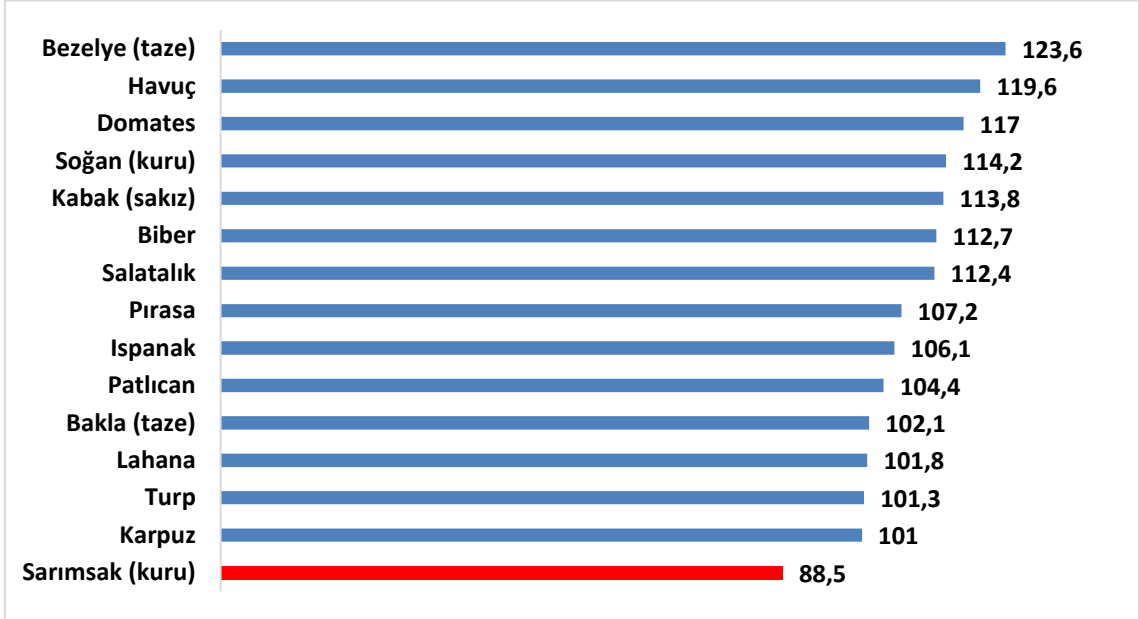
Grafik 7. Seçilmiş Meyve Ürünlerinde Yeterlilik Dereceleri(%), 2020-2021

Kaynak: TÜİK

Sebze ürünleri toplamı için 2020-2021 piyasa döneminde yurt içi üretimin, yurt içi talebi karşılama derecesi %110,9 olmuştur. Grafik 8'den görüleceği üzere sebzelerde en yüksek yeterlilik derecesi taze bezelyede %123,6 olurken, havuçta %119,6, domateste ise %117 olarak gerçekleşmiştir. En düşük yeterlilik derecesi %88,5 oranıyla sarımsakta gerçekleşmiştir. Yeterlilik derecesi %100'ün altında olan tek ürün sarımsak olmuştur.

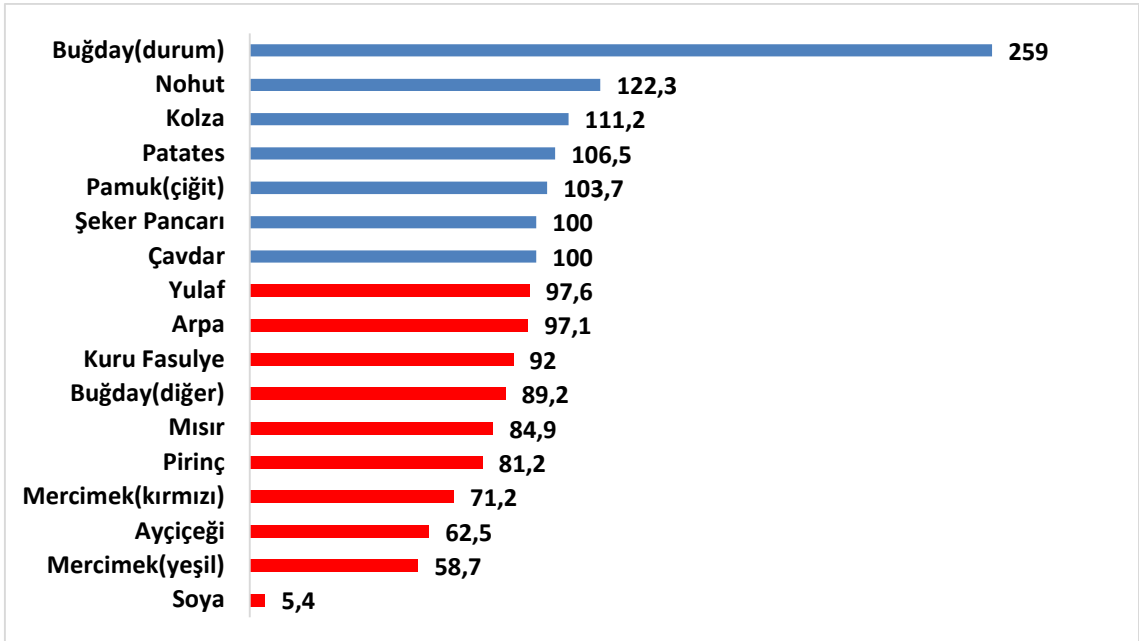
Grafik 8. Seçilmiş Sebze Ürünlerinde Yeterlilik Dereceleri(%), 2020-2021

Kaynak: TÜİK

Tahıl ürünleri toplamı için 2020-2021 piyasa döneminde yurt içi üretimin yurt içi talebi karşılama derecesi %97,4 olarak gerçekleşmiştir. Toplam tahıl üretiminde en büyük paya sahip olan buğdayın yeterlilik derecesi %102,3 (durum buğdayında %259, diğer buğdayda %89,2), yem sanayinin en önemli girdilerini oluşturan arpanın yeterlilik derecesi %97,1, mısırın yeterlilik derecesi %84,9, soyanın yeterlilik derecesi ise %5,4 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 9. Seçilmiş Tarla Ürünlerinde Yeterlilik Dereceleri(%), 2020-2021

Kaynak: TÜİK

Ülkemiz gıda arz yeterliliği konusunda meyve ve sebze de iyi olsa da tarla ürünlerinde yetersiz bir görüntü çizmektedir. Özellikle ayçiçeği ithalatını büyük ölçüde Rusya ve Ukrayna'dan yaptığımız için bu bölgede çıkan savaşın gıda arz yeterliliğimizi riske sokma ihtimali çok yüksektir. Örneğin savaş sebebiyle Rus limanlarında bekletilen ayçiçeği yağı yüklü gemilerimiz olmuştur. Diplomatik girişimler sonucu ayçiçeği yağı yüklü gemilerimiz 9 Mart tarihinde Rusya limanlarından ülkemize hareket etmiş ve 16 Mart'ta ülkemize ulaşmıştır. Ayçiçeği yağı krizi fazla büyümeden çözülmüştür ancak buna benzer problemleri tekrar yaşamayacağımızın bir garantisi yoktur ve önlem alınması gerekmektedir. Nitekim bu olaylar sonucunda ayçiçeği ekimine destek kararı açıklanmıştır. Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile 4 ilde bulunan 7 ilçede yağlık ayçiçeği ekimi Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında desteklenecek ürünler listesine dahil edilmiştir. Karara göre, Aydın-Efeler, Aydın-Köşk, Aydın-Sultanhisar, Aydın-Yenipazar, Karabük-Eskipazar, Kütahya-Domaniç ve Sivas-Hafik ilçelerinde yağlık ayçiçeği ekimi desteklenecektir.

Buna ilave olarak gıda arz güvenliği ve fiyat istikrarına yönelik başka kararlar da alınmıştır. Bu kararlar ve tedbirler şu şekilde sıralanabilir:

- Ayçiçeği yağının ikamesi olabilecek kanola, aspir, mısır, soya ve palm yağlarında uygulanan gümrük vergisi oranları 30 Haziran'a kadar sıfırlanmıştır.
- Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle, arz güvenliğinin sağlanması ve gıda ürünlerine erişimde sorun yaşanmaması için Ukrayna'dan tarımsal ürün ithalat ve transit ticaretinde Tarım Bakanlığınca aranan zorunlu sertifika ve belge ibrazı sunumu askıya alınmıştır.
- Fasulye, kırmızı mercimek ve dökme zeytinyağı ihracatına kısıtlama getirilirken, Tarım ve Orman Bakanlığınca gerektiğinde ihracatında dönemsel düzenlemeler yapılabilecek ürünlerin kapsamı genişletilmiştir.
- Resmi Gazetede yayınlanan tarımsal arazilerin kullanımının etkinleştirilmesinin desteklenmesine ilişkin Cumhurbaşkanı kararına göre boş ve atıl arazilerde hububat, baklagil ve yağlı tohumlu bitkilerin üretimi, işlemeli tarıma uygun olmayan arazilerde ise katma değeri yüksek bitki türlerinin üretime kazandırılması konuları hibe desteği kapsamına alınmıştır.
- Hasat sonrası kayıpları azaltmak ve katma değeri artırmak amacıyla birincil üretim sonrası kurutma ve işleme tesisleri kuruluşu, aşılama, çeşit değişimi ve benzeri teknik uygulamalarla bitki türlerinde birim alandan elde edilen verimi artırmaya yönelik uygulamalara proje bedelinin %75'ine kadar hibe desteği sağlanacaktır.

Yukarıda alınan kararların hepsi gerekli ve isabetli kararlardır ancak bu kararların artarak devam etmesi gerekmektedir. Ülkemizin geçen yıl yağlı tohumlar ve türevlerine ödediği toplam ithalat bedeli 4,9 milyar dolardır. Yağlı tohum ithalatı, ülkemizin en büyük 5 ithal kalemi arasında yer almaktadır. Sadece buğday ithalatımız 2,5 milyar dolardır. Risklerin her geçen gün arttığı bir süreçten geçerken ülkemizin yerli üretimini artırması bir tercih değil zorunluluk haline gelmiştir.

Tarımsal üretimin artırılması ve enerji maliyetlerinin düşürülmesi için Hazine ve Maliye Bakanı Nureddin Nebati, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez ve Tarım ve Orman Bakanı Vahit Kirişçi bir araya gelerek verimli bir toplantı gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bakan Nebati, toplantıda ilerleyen dönemde özellikle gıda arz güvenliğinin önemli bir unsuru olan tarımsal sulamaya yönelik politika önerilerini

görüştüklerini belirterek, öneriler kapsamında damlama ve yağmurlama sulama ile güneş enerji santrallerinin yaygınlaştırılmasına yönelik destek sağlanması üzerinde fikir birliğine vardıklarını açıklamıştır.

4. SONUÇ

2022 yılının dünyasında hala savaş ve çatışmalar, açlık ve gıda arz güvensizliğinin ana itici gücü olmaya devam etmektedir. Rusya-Ukrayna savaşıyla gıda bağımsızlığı ve tarımda kendi kendine yeterlilik konusu daha da önem kazanırken, hali hazırda savaş ve doğal afetlerden muzdarip olan pek çok savunmasız ülkenin kırılganlığı artmıştır.

Şu anda bu riskler ve belirsizlikler kendini fiyat artışı olarak gösterse de ilerleyen zamanlarda küresel ölçekte gıda arzı sıkıntıları yaşanma ihtimali vardır. Böyle bir durumda tarımda kendi kendine yetebilmenin stratejik önemi ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz aldığı tedbirler ve uyguladığı teşviklerle tarımdaki bu belirsiz ve problemlili dönemi en az hasarla atlarmayı amaçlamaktadır. Günümüzde tarım sektörünün mali değerinin yanında stratejik önemi de artmaktadır ve artmaya da devam edeceği görülmektedir.

5. KAYNAKÇA

- “3 Bakan 'Enerji Giderleri' İçin Bir Araya Geldi” – Dünya (14.04.2022) - <https://www.dunya.com/ekonomi/3-bakan-enerji-giderleri-icin-bir-araya-geldi-haberi-655090>
- “Ayçiçeği Üretiminde 4 İlde 7 Bölgeye Daha Destek Verilecek” – Anadolu Ajansı (11.03.2022) - <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/aycicegi-uretiminde-4-ilde-7-bolgeye-daha-destek-verilecek/2531369>
- “Ayçiçek Yağı Taşıyan 4 Gemi Yola Çıktı” – Bloomberg HT (09.03.2022) - <https://www.bloomberght.com/aycicek-yagi-tasiyan-4-gemi-yola-cikti-2301018>
- “Bitkisel Ürün Denge Tabloları, 2020-2021” – TÜİK (31.03.2022) - <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Bitkisel-Urun-Denge-Tablolari-2020-2021-45505>
- “Çin dünyadaki tahılların yarısını stokladı” – TRT Haber (06.01.2022) - <https://www.trthaber.com/haber/dunya/cin-dunyadaki-tahillarin-yarisini-stokladi-642542.html>
- “Dünya Gıda Kriziyle Karşı Karşıya” – TRT Haber (09.04.2022) - <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/dunya-gida-kriziyle-karsi-karsiya-671096.html>
- “Gıda Fiyat Endeksi” - Gıda ve Tarım Örgütü - <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
- İrfan Donat “Savaş, Gıda Milliyetçiliğini Körüklüyor” – Bloomberg HT (14.03.2022) - <https://www.bloomberght.com/yorum/irfan-donat/2301416-savas-gida-milliyetciligini-korukluyor>
- İrfan Donat “Tarımda Kendi Kendine Yeterlilik Sınavı” – Bloomberg HT (09.03.2022) - <https://www.bloomberght.com/yorum/irfan-donat/2301004-tarimda-kendi-kendine-yeterlilik-sinavi>
- “Küresel Gıda Fiyatlarında Yeni Rekor” – Bloomberg HT (08.04.2022) - <https://www.bloomberght.com/kuresel-gida-fiyatlarinda-yeni-rekor-2303818>
- “Mısır Fiyatları 10 Yılın Zirvesine Çıktı” – Bloomberg HT (18.04.2022) - <https://www.bloomberght.com/misir-fiyatları-10-yilin-zirvesine-cikti-2304455>
- “Mısır Fiyatları Kritik Eşiğe Yaklaştı” – Bloomberg HT (14.04.2022) - <https://www.bloomberght.com/misir-2304185>
- “Oxfam: Batı Afrika, son 10 yılın en ciddi gıda kriziyle karşı karşıya” – TRT Haber (05.04.2022) - <https://www.trthaber.com/haber/dunya/oxfam-bati-afrika-son-10-yilin-en-ciddi-gida-kriziyle-karsi-karsiya-669898.html>
- “Rusya Ayçiçeği Yağı İhracatına Geçici Kota Getiriyor” – Bloomberg HT (31.03.2022) - <https://www.bloomberght.com/rusya-aycicegi-yagi-ihracatina-gecici-kota-getiriyor-2302952>
- “Rusya Geçici Olarak Bazı Ülkelere Tahıl İhracatını Durdurdu” – BBC Türkçe (15.03.2022) - <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60746247>

- “Rusya'dan Yola Çıkan Ayçiçek Yağı Yüklü Gemi Mersin'e Ulaştı” – NTV (16.03.2022) - <https://www.ntv.com.tr/turkiye/rusyadan-yola-cikan-aycicek-yagi-yuklu-gemi-mersine-ulasti,5EzRt4HtOES28oMyCM6b8Q>
- “Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali Küresel Gıda Zinciri İçin Felaket Olabilir” – BBC Türkçe (07.03.2022) - <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60643229>
- “Salgının Tetiklediği Gıda Milliyetçiliği Rusya Ukrayna Savaşıyla Artışa Geçti” – Yeni Şafak (18.03.2022) - <https://www.yenisafak.com/ekonomi/salginin-tetikledigi-gida-milliyetciligi-rusya-ukrayna-savasiyla-tum-dunyayi-sardi-3770418>
- “Teke Tek Bilim: Tarım” – Habertürk (11.04.2022) - <https://www.youtube.com/watch?v=9tgh83KpHhg>
- “Yellen'dan Gıda Güvensizliğine İlişkin Kritik Açıklamalar” – Bloomberg HT (19.04.2022) - <https://www.bloomberght.com/yellendan-gida-guvensizligine-iliskin-kritik-aciklamalar-2304568>